

ISH BILAN TA'MINLASHNING CHET EL TAJRIBASI

Allayarov Abdumalik Isakovich

Guliston davlat universiteti kata o'qituvchisi

Ropiyev Allayor Saydullayevich

Jizzax davlat pedagogika universiteti o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7433017>

Annotatsiya. Ushbu maqolada Rossiya yoshlari bandligi masalasi va ular bilan olib boriladigan ish shakllari, qonuniy-huquqiy usullari bayon qilingan.

Kalit so'zlar: kvota, yoshlar bandligi, ishsiz yoshlar, "yoshlar amaliyoti".

ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ ТРУДОУСТРОЙСТВА

Аннотация. В данной статье были изложены вопросы занятости молодежи России и формы работы с ними, законодательно-правовые методы.

Ключевые слова: квота, занятость молодежи, безработная молодежь, "Молодежная практика".

FOREIGN EMPLOYMENT EXPERIENCE

Abstract. This article describes the issue of employment of Russian youth and the forms of work carried out with them, legal and legal methods.

Keywords: quota, youth employment, unemployed youth, "youth practice".

Ma'lumki, keyingi yillarda Rossiyada boshqa mustaqil davlatlar hamdostligi mamlakatlari kabi oz aholisi orasida ishsizlar sonini kamaytirish borasida kop harakatlar qilmoqda.

Bandlikning iqtisodiy toifasi sifatida bu aholining mehnat faoliyatida ishtirok etishi bilan bog'liq munosabatlarning yig'indisi bo'lib, uning mehnatga qo'shilish o'lchovini, pullik ish joylarida ijtimoiy ehtiyojlar va manfaatlarni qondirish darajasini, daromad olishda ifodalaydi. Ushbu pozitsiyalardan bandlik mehnat bozorining eng muhim xususiyati hisoblanadi.

Bandlik – bu mamlakat aholisining turmush darajasini ta'minlashda, har bir insonning kasbiy imkoniyatlarini shakllantirish va rivojlantirishda, shaxsni shakllantirish va ochishda hal qiluvchi rol o'ynaydigan iqtisodiy va juda muhim ijtimoiy muammo. Shuning uchun bandlik jamiyat, davlat, u olib borayotgan ijtimoiy – iqtisodiy siyosatning diqqat markazida bo'lishi kerak. Ushbu muammo mustaqil bo'lim sifatida tanlanishga loyiqdir. Ushbu lavozimda bandlik siyosati jamiyat maqsadlariga erishish uchun mehnat sohasida shaxslarning ishtirokini va samarali ishlashini rag'batlantirishga qaratilgan chora-tadbirlar majmui sifatida ishlaydi. Ishsiz qolgan yoshlar mavjud bo'lgan ijtimoiy-iqtisodiy vaziyat aniq. Uni tahlil qilish va baholash ko'plab qiziqarli va chuqur ilmiy ishlanmalar mavzusidir. Ularni takrorlamasdan, sub'ektiv, birinchi navbatda shaxsiy xarakterdagi qiyinchiliklarni, to'siqlarni, insonning tajribasini kuchaytiradigan, uning jamiyatning to'laqonli a'zosi maqomini o'sha jamiyatning chetlatilgan maqomiga o'tishning ushbu davrida tasavvur qilish muhimdir.

Rossiya mamlakatida mavjud bo'lgan sharoitda bandlik sohasidagi davlat siyosati mehnat bozorini optimallashtirish, ishchi kuchining harakatchanligini oshirish, yangi ish o'rinlari yaratish, kadrlar tayyorlash va qayta tayyorlashga qaratilgan bo'lishi kerak. Shunday qilib, davlat bandlik siyosatining asosiy maqsadi iqtisodiy barqarorlik, ishchi kuchi sifati va raqobatbardoshligini oshirish, kadrlar tayyorlash tizimlarini rivojlantirish, davlat organlarining

bandlik masalalari bo'yicha harakatlari orqali aholini ish bilan ta'minlash va korxonalarini ishchi kuchi bilan ta'minlash uchun qulay shart – sharoitlarni yaratishdir.

Umuman olganda, Rossiya davlat bandlik siyosati 2 ta asosiy yo'nalish bilan ifodalanadi:

1. Ishsiz aholini ish bilan ta'minlashga ko'maklashish va kasbiy tayyorgarlik va qayta tayyorlashga yordam berish.

2. Moslashuvchan mehnat bozorini shakllantirishni rag'batlantirish.

Davlat fuqarolarning bo'sh, samarali va erkin tanlangan ish bilan ta'minlash huquqlarini amalga oshirishga ko'maklashish siyosatini olib boradi. Rossiya davlati tomonidan olib borilayotgan faol bandlik siyosatining yo'nalishlaridan biri bu uni topishda qiynalayotgan va ayniqsa ijtimoiy himoyaga muhtoj fuqarolarni ish bilan ta'minlash bo'yicha maxsus choralardir. Bularga, birinchi navbatda, yoshlar kiradi.

Bunday maxsus tadbirlar korxonalar, muassasalar va tashkilotlarda ish joylarini kvotalashni o'z ichiga oladi. Kvotalar deganda ish beruvchining ushbu tashkilotda ishlashi shart bo'lgan ushbu toifadagi fuqarolar uchun ish joylarining minimal soni tushuniladi (shu jumladan ushbu toifadagi fuqarolar egallagan ish o'rinlari soni).

Kvotalarni joriy etish tushunchasi, mazmuni va tartibi Rossiya federatsiyasi mehnat vazirligining 06.02.95 yildagi 9 – sonli qarori bilan tasdiqlangan "ijtimoiy himoyaga muhtoj shaxslar uchun korxonalar, muassasalar va tashkilotlarda ish joylarini kvota qilish bo'yicha tavsiyalar" da keltirilgan. Kvota – ayniqsa, ijtimoiy himoyaga muhtoj va ish topishda qiynalayotgan fuqarolar uchun (korxonalar, muassasalar, tashkilotlar xodimlarining o'rtacha soniga nisbatan) ish beruvchining ushbu korxonada, muassasada, tashkilotda ishlashi shart bo'lgan minimal ish o'rinlari soni, shu jumladan ushbu toifadagi fuqarolar allaqachon ishlayotgan ish o'rinlari soni. Ayniqsa, ijtimoiy himoyaga muhtoj va ish topishda qiynalayotgan shaxslarni yollash uchun kvotani belgilash huquqi mahalliy hokimiyat organlari tomonidan amalga oshiriladi. Kvotalar ish beruvchilar bilan kelishuv asosida mahalliy hokimiyat va ish beruvchilar o'rtasida tuzilgan shartnomalar asosida amalga oshiriladi.

Kvotaning hajmi va uni kiritish tartibi mahalliy hokimiyat tomonidan har yili mintaqaviy mehnat darajasida yuzaga keladigan vaziyatni, ish beruvchilarning imkoniyatlarini, mintaqaning kamida bir yil muddatga moliyaviy imkoniyatlarini hisobga olgan holda belgilanadi. Kvota ish o'rinlari uchun bandlik ish beruvchi tomonidan bandlik xizmati yo'nalishi bo'yicha yoki mustaqil ravishda amalga oshiriladi. Ishga murojaat qilish fuqaroga mehnat shartnomasini tuzishni talab qilish uchun asos beradi. Agar ushbu tashkilot uchun belgilangan kvotada yoshlar va boshqa toifadagi fuqarolarning mehnatidan foydalanish uchun o'z ishlab chiqarishida ish joylarini ajratish yoki yaratish imkoni bo'lmasa, ish beruvchilar shu maqsadda ish joylarini ijaraga olish yoki tegishli ishlarni bajarish huquqiga ega. boshqa tashkilotlarda kvotalangan ish o'rinlari narxini to'lash uchun mahalliy byudjetga o'tkazish. Yoshlarni ish bilan ta'minlash sohasidagi davlat siyosatining yana bir yo'nalishi – bu voyaga etmagan fuqarolarni vaqtincha ish bilan ta'minlash bo'yicha ishlarni tashkil etish, bu mehnat bozori holatini har tomonlama tahlil qilish, o'spirinlarning ish bilan ta'minlash ehtiyojlari va ish beruvchilarning ish bilan ta'minlash imkoniyatlarini o'rganish asosida amalga oshiriladi. O'smirlarni ish bilan ta'minlash uchun zarur miqdordagi ish joylari bo'lmagan taqdirda, bandlik xizmati organlari mehnat qonunchiligiga muvofiq 18 yoshga to'lmagan shaxslarni ish bilan ta'minlash kvotalarini belgilash to'g'risida mahalliy hokimiyat organlariga o'z hissalarini qo'shishlari mumkin. Mehnat qonunchiligiga muvofiq, ish beruvchi umumiy ta'lim muassasalari, boshlang'ich va o'rta maxsus kasb – hunar

ta'limi muassasalari bitiruvchilarini, shuningdek, 18 yoshga to'lmagan, ayniqsa ijtimoiy himoyaga muhtoj va ish topishda qiynalayotgan shaxslarni, masalan, etimlar, Mehribonlik uylari bitiruvchilarini, ota-ona qaramog'isiz qolgan bolalarni ishga qabul qilishga majburdir. Rossiya Federatsiyasining ta'xis sub'ektlarining davlat organlari va mahalliy o'zini o'zi boshqarish organlari tomonidan belgilangan kvota hisobidan ish bilan ta'minlash tartibi. Ish beruvchining yuqorida ko'rsatilgan shaxslarni yollashdan bosh tortishi sudga shikoyat qilinishi mumkin va ish beruvchining o'zi javobgarlikka tortilishi mumkin.

Bandlik xizmati organlari shartnomalar asosida doimiy va vaqtinchalik yoshlar mehnat birjalari, vaqtincha ishga qabul qilish korxonalarini va boshqalar vositachiligida o'spirinlarni ish bilan ta'minlash bo'yicha ishlarni tashkil qiladi. 14 yoshdan 16 yoshgacha bo'lgan o'spirinlar ish bilan ta'minlash idoralaridan yordam olish huquqiga ega. Rossiyaning 1995 yil 26 apreldagi 94 – sonli buyrug'i bilan voyaga etmagan fuqarolarni vaqtincha ish bilan ta'minlash to'g'risidagi Nizom tasdiqlandi. Ushbu AKT 14 – 18 yoshdagi o'quv maktablari, boshlang'ich va o'rta maxsus kasb – hunar ta'limi muassasalari o'quvchilarini, shuningdek, ish bilan ta'minlash xizmatiga murojaat qilish paytida talaba bo'lmagan har qanday sabablarga ko'ra o'spirinlarni vaqtincha ish bilan ta'minlash uchun ish bilan ta'minlash xizmati organlari faoliyatining asosiy tamoyillarini belgilaydi. Ushbu Nizom 14 yoshga to'lgan voyaga etmagan fuqarolarni vaqtincha ishlashga, ta'til davrida ham, o'quv yili davomida bo'sh vaqtlarida ham ish bilan ta'minlashni tashkil etish bo'yicha bandlik xizmati organlarining faoliyatini belgilaydi. Biroq, voyaga etmagan fuqarolarni ish bilan ta'minlashda Rossiya Federatsiyasi mehnat kodeksining (yoshlar mehnati) talablarini hisobga olish kerak.

O'smirlarni ish bilan ta'minlaydigan bandlik xizmati o'z mehnatini qo'llashda qonun hujjatlarida belgilangan cheklovlarni hisobga olishi kerak. Aks holda, voyaga etmaganga taklif qilingan ishni munosib deb bo'lmaydi.

Ta'lim muassasalari bitiruvchilarini ish bilan ta'minlash uchun Rossiya federatsiyasining 1994 yil 22 noyabrdagi 150 – sonli buyrug'i bilan tasdiqlangan ishsiz yoshlarni vaqtincha ish bilan ta'minlashni tashkil etish to'g'risidagi Nizom – "yoshlar amaliyoti" muhim ahamiyatga ega. Rossiya Federatsiyasi, viloyat, viloyat, avtonom tashkilotlar, Moskva va Sankt – Peterburg shaharlari tarkibidagi respublika aholisini ish bilan ta'minlash federal davlat xizmati organlari rahbarlari:

- Ushbu qoida bandlik xizmatining quyi organlariga etkazilishini ta'minlash;
- Rossiya hukumati tomonidan ko'zda tutilganidan kam bo'lmagan hududlarda" yoshlar amaliyoti " ishtirokchilari sonini ta'minlash;
- Hududiy xususiyatlarni hisobga olgan holda, bandlik xizmatining quyi organlari uchun "yoshlar amaliyoti" ishtirokchilari sonini belgilang;
- Mintaqaviy bandlik dasturlarini ishlab chiqishda va bandlik fondi byudjetlari loyihalarida "yoshlar amaliyoti" dasturi ishtirokchilarining belgilangan sonini ta'minlash;
- "Yoshlar amaliyoti" doirasida amalga oshirilayotgan tadbirlarni moliyalashtirish Rossiya federatsiyasi tarkibidagi respublikalarda, avtonom viloyatda, avtonom okruglarda, viloyatlarda, viloyatlarda, shaharlarda va tumanlarda tashkil etilgan Rossiya federatsiyasi aholisini ish bilan ta'minlash Davlat jamg'armasi mablag'lari hisobidan amalga oshiriladi.

"Yoshlar amaliyoti" ni tashkil etish to'g'risidagi qarorlar bandlik xizmati organlari tomonidan mintaqaviy mehnat bozorida yuzaga kelgan vaziyat va mintaqaviy bandlik jamg'armasi byudjeti mablag'lari asosida qabul qilinadi.

"Yoshlar amaliyotida" ishtirok etish uchun ishsiz yoshlarni tanlash o'spirin 3 oydan ortiq ishsiz sifatida ish bilan ta'minlash xizmatida ro'yxatdan o'tganligi asosida amalga oshiriladi. Shu bilan birga, alohida holatlarda, ta'lim muassasalari (to'liq) umumiy ta'lim bitiruvchilari va uni biron bir sababga ko'ra tugatmagan shaxslar uchun, agar ular kasbiy tayyorgarlikdan bosh tortsalar, "yoshlar amaliyoti" ga murojaat qilish uning ishsiz deb topilgan kundan boshlab taklif qilinishi mumkin.

Qaror qabul qilishda quyidagi asosiy mezonlar hisobga olinadi:

- Ishsiz yoshlar soni va ularning bandlik markazida ro'yxatdan o'tgan ishsizlarning umumiy sonidagi ulushi;
- Yoshlar orasida uzoq muddatli ishsizlar sonining ko'payishi;
- Yoshlarda mehnat ko'nikmalarining etishmasligi va kasbiy bilimlarning etishmasligi, bu ularning ish imkoniyatlarini kamaytiradi.
- Yaqinda yoshlar mehnat birjalarini yaratish amaliyoti keng tarqaldi.

Yoshlar mehnat birjalari davlat bandlik xizmati doirasida faoliyat yuritadigan birjalardan bir qator muhim farqlarga ega. Birinchidan, tor ixtisoslashuv – xizmat ko'rsatiladigan kontingentning tabiati (asosan yoshlar) va funktsiyalari bo'yicha (ishsizlarni ro'yxatdan o'tkazish amalga oshirilmaydi, nafaqalar to'lanmaydi va hokazo). Yoshlar birjalarining ixtisoslashuvi xizmat ko'rsatish sifatini oshirish uchun zarur shart – sharoitlarni yaratadi. Ikkinchidan, yoshlar birjalari ko'p hollarda tijorat asosida ishlaydi. Davlat birjalaridan farqli o'laroq, ular davlat bandlik jamg'armasidan subsidiyalar olmaydilar.

Shu sababli, yoshlar mehnat birjalari faoliyati o'z – o'zini ta'minlash prinsipiga asoslanadi (yoshlarni ish bilan ta'minlash bo'yicha bepul xizmatlar bilan ta'minlangan).

REFERENCES

1. Elektron ta'lim muhitida tarmoq texnologiyalari fanini o'qitishning metodik ta'minotini takomillashtirish Yu A Xolmuxamatovich Gospodarka i Innowacje. 23, 26-28.
2. Федеральная служба занятости России Приказ от 22 ноября 1994 г. N 150 Об утверждении "положения об организации временной занятости безработной молодежи - "Молодежная практика".
3. "Рекомендации по квотированию рабочих мест на предприятиях, в учреждениях и организациях для лиц, особо нуждающихся в социальной защите", Приложение к Постановлению Министерства труда Российской Федерации от 6 февраля 1995 г. N 9.
4. Конституция Российской Федерации, 12 декабря 1993 года.